

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1581. Soc. 42.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Novus Generalis Claudius Aquaviva.

Collectis Romæ suffragatoribus Provinciarum, incepta Comitia 7. Februarii, præfidente P. Oliverio Manaræo Vicario Generali. Eiusdem mensis die 19. P. Claudius Aquaviva Generalis renunciatur, vir ad omnia summa natus. Numerabat ætatis annum 37. Societatis 13. P. Georgius Serranus Domus Professæ D. Rochi Præpositus, licet absens, eligitur Assistent Lusitanæ. Misso nuncio, Georgius ob afflictam valetudinem ab ineundo eo munere se excusavit. Idcirco Genuâ, ubi jam erant PP. Lusitani, vocatus Romam ad illud munus P. Emmanuel Rodericius. Provincialis cum focus pervenit in Lusitaniam Augusto mensis.

Favor omnium in Societatem.

2. Tantâ rerum publicâ mutatione credidère, qui gerebant animos Societati parùm benevolos, eam fore cunctis ludibrio, sed egregiè decepti sunt. Nam cessante causâ æmulationis, quæ fuerat Regum favor, ministeria nostra, vel inimicis amabilia, nobis omnium amorem procurarunt. Nunquam Domus Professæ magis adjuta elemosynis, nec majoribus frequentata concursibus.

Profecti ad Indiam.

3. Indico itineri se accinxerunt quatuordecim, Lusitani decem, Hispani duo, totidem Itali. Clariores Alphonsus Paciecus, Antonius Franciscus, ambo postea mortem fidei causâ passi, & Hieronymus Xaverius, S. Xaverii consanguineus, divisi in naves diversas. Solus ex eis obiit Franciscus Martinus, qui Pro-Rectorem egerat Eboræ.

Redempti per nostros.

4. Magnopere nituit charitas Domus Professæ erga captivos. Unus sacerdos ex ea domo collegit piis industriis cruciatorum viginti duo millia ad eorum redemptionem, duo à quadam persona pia, viginti ab Rege. P. Amator Rebellus, & P. Alphonsus Gonçalvius redierunt Argelio ereptis 130. captivis adolescentibus è Maurorum potestate. Rex Philippus Junio mensis Ulyssiponem ingressus, singulari usus benevolentia erga Domum Professam, nullius ordinis adivit prius ullam domum, venit auditorus sacrum, & instar Sebastiani Regis domum inspexit. Cùm filius Regis Maldivarum ad fidem conversus ex India acturus parentis sui negotia advenisset, Rex jussit parari illi hospitium in nostra Domo Professæ, cui auxit elemosynam à Regibus dari solitam.

Philippi Regis erga Domum Professam benevolentia.

5. Mense Majo cœpit vir ille cœlestis Ignatius Martinus edocere catechesim in locis publicis. Antea exponebatur in templo. Magnam vicit repugnantiam Ignatius in eo Magisterio publicè obeundo, comitatus agminibus puerorum, & plebeculæ vilissimæ, qui cum litteris, tum habendis concionibus præcellerat. Rem deinceps sic fecit familiarem, ut in Lusitana natione ad præsentem diem Ignatii morem teneamus.

Ignatius Martinus magisterium catechesis incipit.

Res Collegii divi Antonii.

6. Collegium D. Antonii crevit per adversitates. Tum in Comitibus regni Nabantiæ, sive Thomarii celebratis, tum Ulyssipone coram Rege inimici nostri nominis exarserunt adversus illud opus, quod Rector Christophorus Gouvea interim urserat calore summo, & in id perduxerat fastigium, ut crudelissimum apparuerit Regi tantam, & tam utilem molem diruere. Laborabant ea tempora numerorum penuriâ; ne hæc ædificium moraretur, omnes adhibuit P. Rector industrias, quem juvère Societatis amici, præprimis Soëira Vasconcella, famina nobilissima, quæ non tantùm gemmas suas, & cætera pretiosiora, sed etiam monilia & gemmas ab aliis Nobilibus sibi commendatas, Rectori tradidit, ut ea oppignoraret mutuas dantibus pecunias. Ludovica Froya Collegio dedit prædium *Canissos*. Splendissimo apparatu data in theatrum tragediæ Abelis innocentis, quæ nimirum placuit Principibus.

Res Eboresis Collegii.

7. Ex Eboresis Collegio ad tria oppida peste laborantia prodire tres sacerdotes cum tribus Coadjutoribus, extinctâ peste inde recesserunt incolu-
mes. Scholæ Majo mensis iunt apertæ, & cautum, ne venirent scholastici ex aliis

aliis oppidis præter urbem. Ad hilarandum tot ex calamitatibus maiore oppressum populum theatro commissa tragædia de Rege Balthasare. Ibidem festo S. Andrea phthisi contabuit Georgius Diasius adolescens angelicus. Caffemum, Lavria, Beja, & Villavissosa sunt per Quadragesimam exulta missio-

8. Conimbricæ mense Aprili scholæ patent. Undecimum Gymnasium ex ludo alphabetario conversum est in scholam rudimentorum. Cessante pestis timore, 30. peregrinatum exiire ad diversa loca pia. Mortuus ibidem phthisi Augustinus Cardozus scholasticus multæ virtutis. Bini sacerdotes cum binis non initiatis excurrere per Beirensensem Provinciam edocendo populos.

9. In Comitibus Nabantiæ plurimi nostræ Societatis inimici vires intendunt ad evertenda Collegia, deferentes apud Regem, quod nos magnis reditibus locupletassent Reges Lusitani. Non potuit Bartholomæus de Martyribus Archipræsul sanctissimus, his auditis silere; sanctâ, quâ pollebat, autoritate, declamavit liberè contra ejusmodi hominum furores. Palàm fecit statum Lusitaniæ ante nostra Collegia, & scholas. Dixit suam diocesim fuisse perfimilem dumeto inculto, summam in regentibus animas ignorantiam, & in juventute ruditatem; ex quo fundasset Collegium, aliam faciem induisse diocesim; nulla in re utilis collocari posse bona. Hæc & alia tantâ gravitate, & libertate exposuit, ut obturaverit ora leonum. In iis comitiis, quod jam dudum, ut sibi viveret, incassum procuraverat, se abdicavit insulis Bracharenfibus.

10. Anni principio vastari pestilentia cœpit urbs Portuensis. Ubi se malum explicavit; ingens ardor omnium nostrorum sibi eam demandari provinciam anhelabat. Electus P. Didacus à Costa, & Georgius Gonçalvius Coadjutor. Migrarunt ad vetus Collegium; inde exierant, quocumque vocabantur. Cùm Sacerdos unus par non esset tanto labori, alius additus est P. Joannes Costa, qui decimo die post susceptam curam percussus peste obiit 15. Aprilis. P. Didacus ad Augusti finem indefessè succurrit miseris. Nonnulli, ne cuncti sine necessitate periculis exponerentur, missi ad Residentiam Palsi de Soufa excoluerunt sacris missionibus eas gentes. Interim qui manserant in Collegio, percussos intra urbem expiabant confessione: ex ipsis adhæsit malum P. Joanni Perio, qui 29. Maji de vivis excessit. Tot charitatis opera in ea calamitate per nostros exercita moverunt Regem, ut per epistolam gratias ageret moderanti Provinciam.

11. Cùm in suo testamento juberet Rex Henricus, ut suo nomine adiret natus peregrinus Hierosolymas; voluit Rex Philippus, ut eodem alius contenderet ad eadem pietatis Christianæ monumenta nomine Sebastiani Regis. Electi sunt P. Hieronymus Rodericus, & Balthasar Diasius coadjutor. Direxerunt Romam iter: nam jubebat Henricus, ut illac pergerent, oscularentur Pedes Sanctissimi, & simul inviserent urbis stationes. Venetiis nave conscensâ, in sanctam Civitatem transfretarunt, ubi summâ pietate monumenta Servatoris sunt venerati. Post longam, & laboriosam peregrinationem redduntur Lusitaniæ sospites anno 1583.

12. Angrense Collegium magna perpeffum detrimenta ponere labores incredibiles. Etenim insula pertinaciter ausa viribus suis majora, Regem complectebatur Antonium de Lusitania fugatum. Regebat Collegium P. Stephanus Diasius. Voluerunt Insulani nostros homines adigi jurejurando, quo ipsi fidelitatem jurarunt Antonio. Objecimus institutum vetans nos immisceri Principum litigiis, sufficere juramentum reipublicæ, nos esse paratos ad omnibus servandum Societatis obeundo ministeria. Nihil profuit responsum tam prudens. Inde secuta omnium adversus Collegium adeo furiosa conspiratio, ut miraculo par fuerit nos non occubuisse.

13. Vir nobilis, qui egressus de templo nostro post auditam concionem, equo conscenso per urbem proclamavit Philippum Regem, nova nobis pericula concitabat: putarunt quippe Insulani, id factum nostrorum consilio. Ægrè Antonius Franco.

R

morti

Res Conimbricæ Collegii.

Bartholomæus de Martyribus defendit Societatem.

Pestis in Portuensibus, & nostrorum charitas.

Duo de nostris eunt Hierosolymas pro Regibus defunctis.

Angrense Collegii labores.

morti eripitur, mancipaturque carceri. Vir plebs abstinuit à diripiendo Collegio, & nostris occidendis. Plebem incendebant Concionatores de suggestis declamando, esse nos patriæ proditores, hostes reipublicæ, Antonium Societatem everfurum. Hæc, & similia sæpe iterando, nihil nobis tutum reliquere. Nam amicis necessum fuit, se subducere nostro commercio, quoniam periclitabantur, ne erant ferendo communi furori. Episcopus secessit ad insulam Michaëlsensem, duosque de nostris secum duxit. Cum ea insulam Philippum Regem jurasset, clamabant à nobis, & Episcopo impulsam.

14. Non semel plebs meditata aggredi Collegium, fecissetque, nisi Deus mirabiliter illius impetum frænasset. Habitâ à Senatu facultate, relicto tantum ad custodiam domus sacerdote, & coadjutore, Rector cum aliis navem conscendit, ex insula abiturus. In discessu confluxere ad Collegium, præsertim nobiliores fæminæ piæ rogatas effusis lacrymis, ne insulam in tor animarum periculis desereremus. Apparuit earum à DEO preces auditas; nam ingressi navem, vento contrario repellente, domum regredi coacti sunt.

15. Cum venissent ex Angliâ, & Gallia inter auxiliares copias, quas petiverat insula, & miserat Antonius, aliqui hæretici, creverunt abominationes sine numero. Eò res venit, ut nemo auderet Collegium, aut templum nostrum adire. Illudebatur Eucharistia, conculcabantur imagines, nihil sanctum impiis, in Deum & homines probos scelera passim committebant. De nobis infanda quæque scripserunt ad Antonium. Furore amens 16. Julii hujus anni litteras dedit in oppido *Estepne* a Præfectum insulæ, ut bona Collegii fisco addiceret; cæmento & calce portas omnes, ac fenestras Collegii clauderet, factâ unicè rotâ, qualem habent moniales, ut per eam de nostris Collegii bonis præberetur quotidianus cibus ad trahendam vitam. Id mandatum executioni. Cum rota parari statim nequiret, cibus mittebatur per januam templi, quam conclusere duabus feris fortissimis. Multæ personæ piæ per parietem altâ nocte cibos in septum conjecerant. Nostri interim se totos dederunt divinis commentationibus, & castigationi corporum, singulis momentis quæque atrociora præstolantes. Hæc inter, & alia innumera, quæ compendium referre non patitur, effluxit annus.

Annus 1582. Soc. 43.

Alii labores
Angrensis
Collegii.

^{1.}
ERat jam mensis nonus, ex quo Angrensis Collegii fenestræ fuerant obturatae, cum jussu Antonii accessit insulæ Dynasta cum potestate administrandi rem civilem, & bellicam. Protinus in foro publico securi subjecit cervicem Joannis Betancorii Vasconcellii. Hic fuit vir ille nobilis, à quo per urbem Philippus Rex proclamabatur. Quo tempore illius sectum jugulum, Stephanus Rector Collegii legebat librum ab eo sibi commodatum, cum rem videt insolitam, nempe libri tabulas externas suavissimo perfusas oleo. Unde intellexit Betancorium occisum. Fuit vir pius, & justus, qui summis desideriis arserat martyrio vitam finiendi.

2. Idem Dynasta blanditiis conatus, nostros in suas pro Antonio partes pellicere, cum perstarent in proposito se non immiscendi Regum litigiis, ut illæsum servarent Institutum suum; indignans asseruit mereri ipsos acerbiora, quam essent passi. Minitatur, laniandos, ac in fluctus devolvendos. Rebus omnibus spoliatur Collegium, etiam templi campanis, quas in arce suspendit ad solita militibus faciendâ signa. Dein jussit, quoniam de suggesto dixissemus contra jus Antonii, & suavissemus Betancorio, ex eodem loco declamaremus Philippum tyrannum esse; secus facturum se, quæ sibi viderentur.

3. Respondit Stephanus, quæ decebant conscientiam, non quæ vellet Dynasta. Igitur crudeliter incensus scripsit ad Præfectum alterius insulæ Antonio parentis, ut ibi carcerem strueret cum fenestella unica lata duobus digitis; pædore